

Prof. zw. dr hab. Stefan M. Kwiatkowski
Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie
Wydział Nauk Pedagogicznych

Warszawa, 17.06.2019r.

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Kariny Magdaleny Banasik
*Kulturowe reprezentacje nauczyciela w prasie ogólnopolskiej
w kontekście zmiany edukacyjnej*
przygotowanej pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Jolanty Szempruch
(promotor pomocniczy – dr Zuzanna Zbróg)

Tematyka podjęta przez mgr Karinę Magdaleny Banasik w rozprawie doktorskiej jest niezwykle aktualna. Wystarczy w tym względzie odwołać się do niedawnych strajków nauczycieli i towarzyszącej im narracji medialnej opisującej podłoże niezadowolenia i wpływającej na społeczne postrzeganie problemów tej grupy zawodowej.

Recenzowana rozprawa składa się z pięciu wzajemnie powiązanych rozdziałów:

- I. Społeczno-kulturowe konteksty dyskursu prasowego na temat nauczycieli
- II. Ramy teoretyczne analizy prasy ogólnopolskiej
- III. Metodologiczne podstawy badań własnych
- IV. Konstruowanie wizerunków nauczycieli w prasie ogólnopolskiej
- V. Kulturowe reprezentacje wizerunku nauczyciela w prasie ogólnopolskiej

Strukturę rozprawy uzupełniają: *wstęp, bibliografia, spisy tabel, rysunków, wykresów i fotografii oraz streszczenia* w języku polskim i angielskim.

W rozdziale I Doktorantka analizuje zmiany społeczne i edukacyjne i oraz wskazuje na ich znaczenie w funkcjonowaniu współczesnego nauczyciela. Odwołując się do literatury pedagogicznej i socjologicznej trafnie charakteryzuje społeczeństwo sprzyjające zmianom niezbędnym w kontekście rosnącej złożoności świata, zauważając jednocześnie zagrożenia wskazywane już w raportach UNESCO i Klubu Rzymskiego. Zwraca uwagę na nieprzejrzystość, płynność i niepewność sytuacji społecznych w czasach nowoczesnych. Na tak zarysowanym tle przechodzi do próby określenia nowej roli nauczyciela wynikającej z niespotykanej dotąd dynamiki zmian społecznych – przedstawia spójny układ zadań stojących przed przedstawicielami tego zawodu.

Analiza zmian społecznych stanowi dobrą podstawę do przedstawienia problemów kształcenia nauczycieli. Wśród nich Doktorantka zauważa konieczność uwzględniania w procesie kształcenia nauczycieli europejskiego wymiaru edukacji oraz relacji występujących między szeroko rozumianym systemem edukacji a rynkiem pracy. Słusznie kładzie nacisk na profesjonalizm nauczycieli i charakterystyczne dla tego zawodu „stawanie się” nauczycielem w trakcie trwania całej drogi zawodowej.

Od problemów kształcenia nauczycieli i postulatów w tym zakresie Doktorantka przechodzi do opisu pożądanych cech osobowości nauczycieli i ich autorytetu. Ten fragment rozdziału I jest potraktowany zbyt syntetycznie – z odwołaniami do zbyt ubogiej literatury przedmiotu (osobowość, jako pojęcie psychologiczne, powinna być analizowana przede wszystkim z psychologicznego punktu widzenia, z uwzględnieniem cech osobowości i ich natężenia niezbędnego do efektywnej pracy nauczycieli; z kolei treści o autorytecie wymagają przytoczenia wyników choćby niektórych z licznych badań tego zjawiska).

Rozdział I zamykają rozważania dotyczące kompetencji nauczycieli – prowadzą one od podstawowych (ogólnych) definicji pojęcia kompetencji do

jego rozumienia w przypadku pracy nauczycieli. Szkoda, że w tym miejscu Doktorantka nie odniosła się do możliwości kształtowania (wyróżnionych w wielu układach i konfiguracjach) kompetencji w trakcie akademickiego kształcenia nauczycieli, o którym pisała wcześniej.

Rozdział ten, mimo wskazanych usterek, oceniam pozytywnie.

Rozdział II poświęcony jest nakreśleniu ram teoretycznych dotyczących analizy prasy ogólnopolskiej. Doktorantka bardzo kompetentnie opisuje zjawisko mediatyzacji życia publicznego posiłkując się teorią użytkowania i gratyfikacji, kładzie nacisk na rolę mediów w kształtowaniu jednostki, omawia również funkcje mediów we współczesnym społeczeństwie i prezentuje podstawowe stanowiska teoretyczne (koncepcje) związane z mediami i ich rolą.

Istotne znaczenie mają rozważania Doktorantki na temat podejścia teoretycznego do badań nad przekazami medialnymi. Zgadzam się z tezą, że podejście to wymaga opowiedzenia się za konstruktywistycznym modelem poznawania świata oraz zastosowaniem teorii reprezentacji poznawczej. Za niezwykle trafne uważam w tym kontekście stwierdzenie, że konstruktywistyczna teoria reprezentacji wiąże się z pojęciem pozycji podmiotu, który określa perspektywę regulacyjnych znaczeń dyskursywnych.

W bardzo umiejętny sposób Doktorantka przedstawia zagadnienie ramowania – analizy ram. Definiuje to pojęcie i sygnalizuje, że będzie ono wykorzystane w dalszej części rozprawy doktorskiej – przy rozpatrywaniu wizerunku nauczyciela. Następnie zwraca uwagę na związki zachodzące między metodą ramowania a analizą dyskursu publicznego, w tym dyskursu o wizerunku nauczyciela (również w ujęciu historycznym). Na koniec podejmuje problem relacji między pojęciami: *wizerunek*, *tożsamość*, *osobowość* i *reputacja* oraz przedstawia i komentuje wyniki dotychczasowych badań nad wizerunkiem nauczyciela (nie odnosi się jednak do wyników badań prowadzonych poza granicami naszego kraju).

Treści zawarte w tym rozdziale oceniam wysoko. Doktorantka potrafiła dokonać złożonych analiz teoretycznych i na ich podstawie udowodnić celowość przyjętych rozwiązań.

Niewątpliwym atutem rozprawy doktorskiej mgr Kariny Magdaleny Banasik jest część empiryczna oparta na oryginalnym modelu badań. Model ten został przedstawiony w rozdziale III. Doktorantka w pierwszej kolejności opowiada się za paradygmatem konstruktywistycznym, uzasadnia ten wybór, a także wybór metod jakościowo-ilościowych w swoich badaniach. Cel badań: *zidentyfikowanie dominującego wizerunku nauczyciela w prasie ogólnopolskiej* jest sformułowany precyzyjnie, podobnie jak problem główny: *jakie są kulturowe reprezentacje nauczyciela w prasie ogólnopolskiej w warunkach zmiany edukacyjnej?* Nie budzą żadnych zastrzeżeń problemy szczegółowe wynikające w sposób logiczny z problemu głównego. Jak już wspomniałem model badań jest oryginalny, oparty na właściwie zdefiniowanym (także w rozdziale II) badaniu ramowania. Charakterystyka materiału empirycznego jest wystarczająca – Doktorantka przedstawia podstawowe informacje o czasopismach wykorzystywanych w badaniach. Konsekwencją przyjętego modelu badań jest narzędzie badawcze, które oceniam jako właściwe w stosunku do przyjętego celu badań. Nie mam również uwag do zaproponowanego i zrealizowanego przebiegu procesu badawczego.

Wyniki badań są zaprezentowane w rozdziałach IV i V. W rozdziale IV przedstawiono i przeanalizowano sposoby konstruowania wizerunków nauczycieli w prasie ogólnopolskiej. Analizie poddano artykuły prasowe (162) z następujących czasopism: *Wprost*, *Polityka*, *Przegląd*, *Newsweek* i *Gość Niedzielny*. W szczególności dokonano przyporządkowania zebranego materiału do podstawowych gatunków dziennikarskich oraz analizy głównych środków ramowania używanych przez dziennikarzy w procesie tworzenia nauczycielskich wizerunków. Bardzo interesujących danych dostarcza analiza środków werbalnych wykorzystywanych przez dziennikarzy w celu ramowania

wizerunku nauczycieli. Jest ona uzupełniona analizą środków pozawerbalnych (grafika, fotografie, tabele, wykresy, ramki). Ciekawe poznawczo są także dane dotyczące liczby artykułów przedstawiających nauczycieli w pozytywnym i negatywnym świetle – opublikowanych w poszczególnych badanych czasopismach.

Bezpośrednio z tytułowymi kulturowymi reprezentacjami nauczyciela w prasie ogólnopolskiej korespondują wyniki badań zamieszczone w rozdziale V. Doktorantka w pierwszej kolejności analizuje najczęściej pojawiające się ramy wizerunku nauczycieli – na przykładzie głównych wątków prasowych. Uzupełnia je analizami pozostałych tematów prasowych odnoszących się do ramowania wizerunku nauczycieli. Jest to dobre wprowadzenie do przedstawienia sylwetek nauczycieli – bohaterów reportaży. Duże znacznie zarówno teoretyczne, jak i praktyczne ma tzw. konstruowanie pakunków ram – tabelaryczne zestawienie: od nazwy ramy kulturowej do specyficznych wyrażen opisujących (tworzących) wizerunek nauczycieli. Ostatnia część analiz jest związana z wynikami badań odnoszących się do ramowania wizerunku nauczycieli uwzględniającego zmiany społeczne i edukacyjne. Całość kończą uogólnienia wyników badań i wnioski.

Jak już wspominałem walorem rozprawy doktorskiej mgr Kariny Magdaleny Banasik są oryginalne na gruncie rodzimej pedagogiki badania empiryczne. Zostały one dobrze osadzone w teorii nauk społecznych. Doktorantka umiejętnie integruje wątki z zakresu pedagogiki (pedeutologia) i współczesnych mediów. Na takiej podstawie projektuje i z sukcesem przeprowadza badania, których wyniki mogą i powinny zainteresować szerokie grono osób profesjonalnie zajmujących się rekrutacją do zawodu nauczyciela, kształceniem nauczycieli i określaniem zasad umożliwiających pracę w szkole (kryteriów wstępowania do zawodu). Wyniki mogą być także impulsem do refleksji wśród nauczycieli i kandydatów do tego zawodu. Myślę, że również dziennikarze mają bogaty materiał do przemyśleń.

Na uwagę zasługują wysokie kompetencje interpretacyjne Doktorantki. Jest to warunek niezbędny we wszelkiego rodzaju badaniach jakościowych. Interpretacje, o których mowa nasycone są autorskimi komentarzami wskazującymi na bardzo dobrą znajomość szkoły, uwarunkowań jej funkcjonowania i specyfiki pracy nauczycieli.

Biorąc pod uwagę powyższe opinie, stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Kariny Magdaleny Banasik spełnia warunki sformułowane w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003r. (z późniejszymi zmianami) o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Wnoszę zatem o dopuszczenie jej Autorki do dalszych etapów procedury doktoryzowania.

